

La vulnerabilitat de les dones trans* a Mèxic

En els darrers anys s'han registrat importants avenços en la visibilització dels drets de les dones trans* a Mèxic; no obstant, com fa palès Andrés Alvarez Elizalde, en un article publicat el 2019, continua posant-se de manifest la vulnerabilitat simbòlica i en la salut de la corporeïtat quotidiana d'aquestes persones, que es materialitza, per exemple, en una cosificació o exotització. Al seu torn, la periodista Jessica Xantomila, en una nota de premsa publicada durant el 2022, denuncia les condicions de pobresa i exclusió social com a centre de les barreres estructurals que produeixen condicions de vulnerabilitat per a les dones trans* a Mèxic. En termes més amplis, la teoria feminista en general ha recla-

mat la identificació de la vulnerabilitat de les dones com una situació específica; però també com una categoria política i crítica a les nocions neoliberals del subjecte autònom, que deixen en mans de les persones les solucions a problemes que tenen un origen estructural. Això ha estat particularment significatiu en el cas de les dones trans* mexicanes, que han visibilitzat les seves demandes a través de la participació en –o, fins i tot, la creació de– diversos col·lectius.

Així, autores com Judith Butler han emfatitzat la necessitat de revisar el concepte de vulnerabilitat plantejant-la com una condició precontractual de les relacions humanes; no es tracta solament de

Direcció publicació:

Beatriz San Román,
Irene Salvo i Silvina Monteros

Continguts d'aquest número:

Andrea Soledad González Vera, Isis
Arlene Díaz Carrión i Hugo Gaggiotti

Imatges:

Nicolasa Córdova Ávila
(la Casa Arcoíris)

Coordinació:

Victòria Badia

Traducció:

Victòria Badia

Notícies i Agenda:

Eva Vázquez i Ana Cerezuela

Subscripció i contacte:

gr.afin@uab.cat

ISSN: 2013-2956

AFIN
Grup de Recerca

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

la identificació d'un conjunt de carències i desigualtats, sinó també del reconeixement d'aquestes a través de les resistències que s'activen per afrontar-les.

Aquestes consideracions resulten importants per analitzar com es produeixen condicions de vulnerabilitat en les dones trans* a Mèxic. En aquest context, les lluites activistes i les resistències per a la supervivència quotidiana ens parlen d'una vulnerabilitat que dona com a resultat dones indocumentades i invisibilitzades i, alhora, han activat propostes i desplegat esforços de visibilització i reconeixement. Malgrat aquests esforços, la vulnerabilitat de les dones trans* continua sent invisibilitzada a la majoria de països llatinoamericans, particularment a Mèxic. En aquest article, ens centrarem en diverses reflexions que procuren avançar en la construcció de com la vulnerabilitat es relaciona amb la idea de *precarietat*, per emfatitzar la dimensió política del procés que configura les condicions d'aquella. Partint de les idees/els plantejaments de Judith Butler, es considerarà la vulnerabilitat com una carència de suports socials i econòmics, però també la manca d'un reconeixement de la seva existència. De manera

que la vulnerabilitat de les dones trans* no es pot definir des de la passivitat, sinó com un conjunt de pràctiques que s'activen enfront d'una condició imposada socioculturalment, resistències que es despleguen per tal d'assolir el *dret a existir i a aparèixer*.

Una nota per la lectura del text és que, al llarg d'aquest treball, hem optat pel terme trans* com una enunciació oberta, que inclou múltiples identitats i expressions de gènere, sent l'asterisc un recurs que rescatem de les propostes de Mauro Cabral, acadèmic i activista trans* argentí, per desenvolupar pràctiques lingüístiques que emfatitzin la transgressió de la cisnormativitat.

Transfòbia, violència i forces que s'activen des de la vulnerabilitat

La transfòbia i el cissexisme, lluny de ser fets aïllats, formen una part neural del discurs hegemònic que imposa normes de masculinitat i feminitat com una correspondència amb el sexe que se'ns atorga al néixer. A més, produeixen formes específiques de violència, com els transfeminicidis, assassinats mobilitzats per la identitat de gènere de les víctimes.

Carlitxs.

Com mencionàvem a la introducció, la violència és una situació present a la vida quotidiana de les dones trans* a Mèxic. Les actuals condicions de violència transfeminicida ubiquen Mèxic en el segon lloc a nivell mundial d'assassinats de dones trans*. Això ens situa en la necessitat d'atendre les diferents maneres en què aquestes violències i vulnerabilitats expressen la normalització de pràctiques que operen a través de codis específics que reforcen i reactiven els mandats del cissexisme.

Enma & Colocho.

Informes com el de Transgender Europe (TGEU) reiteren que un nombre important de les violències contra persones trans* queden, freqüentment, sense registrar. Aquestes aportacions han permès visibilitzar com la vulnerabilitat es desplega en desigualtats estructurals a través de les quals s'exposen especialment les persones racialitzades, migrants i treballadores sexuals. El document conclou que la violència cap a les persones trans* i de gènere divers s'emmarca en condicions més àmplies d'exclusió, entre les quals destaquen mecanismes de vulnerabilitat racial, antimigrant i de classe, a més de condicions laborals clandestines en el camp del treball sexual.

A això s'hi suma que, a Mèxic, d'acord amb la informació produïda per Letra S (Sida, Cultura y Vida Cotidiana A.C) el 2018, les dones trans* són les que estan més exposades a la violència en contra de les persones LGBTI, una violència que es caracteritza per la crueltat: suposen més d'un 50 % dels casos en què es registren evidències de tortura i violència sexual.

Vulnerabilitat sistèmica i violència transfeminicida

Des de l'any 2008, l'organització Transgender Europe (TGEU), a través de l'Observatori de Persones Trans Assassinades (TMM, en les sigles en anglès), ha contribuït a visibilitzar els crims i assassinats en contra de la població trans* i de gènere divers a partir de la publicació de l'informe internacional *Transrespecto vs. Transfòbia*. D'acord amb aquest informe, un total de 350 persones d'aquests col·lectius van ser assassinades des de l'1 d'octubre de 2019 al 30 de setembre de 2020, la qual cosa representa un increment del 6 % des del 2019. La majoria dels assassinats van tenir lloc a Brasil (152), Mèxic (57) i els Estats Units (28), sumant un total de 3.664 casos registrats en 75 països d'arreu del món des de l'inici del projecte, el 2008. Des del projecte hem destacat, també, que la informació disponible resulta encara insuficient per dimensionar l'impacte de la violència contra les persones trans* i de gènere divers.

Una iniciativa significativa per visibilitzar les dades de les violències que es despleguen contra les dones trans* a Mèxic és la de l'organització Amicus de Gua-

najuato. L'acció va consistir en el desenvolupament de la plataforma digital "Visible", espai que permet la recollida d'actes de violència i discriminació comesos en contra de persones LGBTI. D'acord amb les dades d'aquesta plataforma, entre el 2019 i el febrer de 2022, s'han registrat, a nivell nacional, un total de 280 agressions cap a dones trans*, de les quals 97 van ser assassinades. En aquesta violència transfeminicida s'hi suma una vulnerabilitat de tipus legal, ja que la majoria de països encara no han aconseguit consignar les dades de manera sistemàtica. A més, tant famílies com autoritats i mitjans de comunicació continuen fent referència a les persones trans* assassinades amb una identitat de gènere incorrecta, situació que augmenta la dificultat a l'hora de fer una estimació del nombre real d'assassinats comesos.

A més a més, la impunitat contribueix també a una major vulneració. Són molts els exemples; tanmateix, potser el més paradigmàtic és el transfeminicidi de Paola Ledezma, ocorregut el 30 de setembre del 2016, mentre treballava com a sexservidora a Ciudad de México. L'assassí, un exmilitar, li va disparar dues vegades

i, en un primer interrogatori, va declarar haver-la assassinat, però més tard es va retractar. En declarar-se innocent i considerant que no hi havia proves suficients en contra seva, va ser alliberat. Amb tot, les autoritats no van tenir en consideració l'existència de testimonis (set companyes de treball de Paola), ni un vídeo probatori que documenta l'assassinat, la presentació davant les autoritats d'un detingut *in fraganti* minuts després que se sentís el tret i, per tant, assenyalat com a autor material del crim, ni tampoc el fet de trobar la dona assassinada al costat del detingut a l'interior d'un vehicle de la seva propietat. La desestimació de totes aquestes evidències són un exemple de les diverses dinàmiques que vulnereu a les dones trans*.

Davant d'omissions com les esmentades, són els propis col·lectius de dones i activistes trans* els qui organitzen actes de protesta per tal d'afrontar la vulnerabilitat sistèmica que experimenten. En aquest sentit, s'han desenvolupat a Ciudad de México algunes iniciatives amb les quals les dones trans* activen possibilitats de supervivència; n'és un exemple la Casa Hogar "Paola Buenrostro", funda-

Enma.

Isma, Santi & Enma.

da per Kenia Cuevas en honor de la seva amiga Paola i de totes les dones trans* assassinades. Des de l'any 2020, aquest espai ofereix l'accés a un allotjament segur per a dones trans* mexicanes i migrants, amb l'objectiu de crear un entorn de suport per aquelles que han estat víctimes d'abusos, violència i discriminació. La seva estratègia es concentra en programes integrals de treball en educació, salut, accés a la cultura i apoderament laboral, així com d'atenció a la població vulnerable, com és la migrant. Aquest tipus d'iniciatives són valuoses si es considera que, segons la Comissió Interamericana

de Drets Humans, la mitjana de vida de les persones trans* a l'Amèrica Llatina és de 35 anys.

El problema de la manca de reconeixement de les identitats trans*

El dret a la identitat de gènere està contemplat en els Principis de Yogyakarta, establerts l'any 2006, després de la trobada d'especialistes convocats/des per l'Organització de Nacions Unides (ONU). Aquests Principis tenen la finalitat d'incidir en la protecció dels drets humans pel que fa a l'orientació sexual i la identitat de gènere. D'acord amb això, l'any 2017, la Corte Interamericana de Derechos Humanos, davant la sol·licitud consultiva d'opinió realitzada a Costa Rica, reconeix que l'orientació sexual, la identitat de gènere i l'expressió de gènere són categories protegides per les garanties d'igualtat i de no discriminació. La importància del reconeixement d'aquests drets específics radica en evitar la reproducció de normes socials imposades pels estats i les societats, que impacten en les lleis i pràctiques socials i culturals, i que acaben controlant la manera en què les persones podem desenvolupar-nos sexo-afectivament i en com ens

definim. Per avançar cap al reconeixement dels drets de les persones trans*, un element central és el reconeixement legal de la identitat de gènere, situació que resulta clau per superar les vigilàncies i mecanismes de control establerts sobre el gènere i la sexualitat, que són la base de la reproducció de la violència basada en el gènere.

El reconeixement legal de la identitat de gènere a Mèxic comença a existir a partir de l'any 2015, a través de les reformes portades a terme a la Constitución Política de la Ciudad de México, a l'apartat B de l'article 6 del qual: "Derecho a la Identidad y Seguridad Jurídica", s'atorga el dret a la identitat de gènere. Posteriorment, s'hi sumen els estats de Coahuila, Colima, Hidalgo, Michoacán, Nayarit, Oaxaca, San Luis Potosí, Sonora i Tlaxcala, Quintana Roo, Puebla, Estado de México, Baja California Sur, Morelos, Baja California i Sinaloa, aprovant la possibilitat d'efectuar el canvi de documents d'identitat d'acord amb el gènere autopercebut. Concretament, en el cas de Baja California, amb les modificacions del Codi Civil aprovades el 27 de gener del 2022, les persones trans* de l'Estat poden tramitar la correcció de la seva acta de naixement al Registre Civil

presentant una còpia certificada d'aquesta acta, una identificació oficial i un comprovant de domicili. Però, la introducció de nous requisits per fer efectiu el reconeixement legal (com la necessitat de diagnòstics psicològics i intervencions corporals, sol·licitat a San Luis Potosí) i certs buits legals existents vulnereu la continuïtat del dret a aquest reconeixement. Per exemple, en els casos de Chihuahua i Jalisco existeix el canvi de documents avalat per modificacions a instruments com: el Reglament del Registre Civil, en el cas de Jalisco, i una resolució del Poder Judicial en la qual s'estableix que és discriminatori exigir a les persones trans* un judici per tal de modificar els seus documents oficials, en el cas de Chihuahua. El que s'ha dit fins ara mostra que es deixa en mans del govern estatal de torn la llibertat de decidir si manté o no la vigència d'aquests drets i afegeix elements de vulnerabilitat legal i simbòlica als processos de reconeixement legal de les persones trans*. Si tot això ja és prou complicat en el cas de les mexicanes, les migrants trans* indocumentades són encara més vulnerades. A això s'hi suma la vulnerabilitat econòmica, que pot complicar l'obtenció del re-

coneixement legal de la seva identitat, ja que, en alguns casos, aquelles que viuen en estats del país on no és possible realitzar aquest tràmit, s'han de costejar el desplaçament, l'allotjament i la resta de despeses per realitzar el canvi d'identitat.

La vulnerabilitat econòmica i la discriminació laboral també s'inicien a l'escola

La vulnerabilitat econòmica de les dones trans* es relaciona amb unes condicions de discriminació històrica i actual que, des de molt joves, han minvat les seves possibilitats d'accés a la educació, al treball o a l'habitatge, per assenyalar-ne algunes. El *Diagnóstico Nacional sobre la discriminación hacia personas LGBT: Derecho al trabajo*, desenvolupat l'any 2018, indica que un 23 % del total de dones trans* enquestades té com a activitat laboral l'autoocupació, y un 25 %, el treball sexual; dades que permeten estimar que, al voltant del 48 % de les dones trans* sobreviuen en contextos marcats per la falta d'oportunitats laborals o treballen en contextos precaris. D'acord amb l'estudi *La situación de acceso a derechos de las personas trans en México*, publicat el 2018, una de les di-

Maxy.

ficultats més grans que afronten les persones trans* en l'àmbit laboral és l'estigma i el rebuig que reben a l'identificar-se com a tals, fins i tot, per part d'empreses que manegen un discurs públic de suport a la comunitat LGBTI.

La pandèmia de la COVID-19 ha contribuït a incrementar la vulnerabilitat econòmica de les dones trans*, tal com posa de manifest l'*Encuesta Mexicana de Vivencias LGBT+ ante la COVID-19*, publicada el 2021. Al seu torn, l'estudi *Impacto Diferenciado de la COVID-19 en la comunidad LGBTI+ en México*, del 2021, estima que el 70 % de les dones trans* enquestades van tenir pèrdues econòmiques el primer any de confinament, la

José & Maxy.

qual cosa va enfondir encara més la desigualtat estructural. Aquesta enquesta emfatitza, particularment, l'augment de la precarietat de l'ocupació informal i el seu impacte en la disminució d'ingressos, l'accés a l'habitatge o als serveis de salut. Les constants discriminacions que afronten en el moment de buscar feina fan que les seves possibilitats laborals quedin limitades a llocs invisibles o estereotipats, com el de perruquera, treballadora sexual o ocupacions on el contacte amb els seus companys i companyes de feina és mínim. Aquests documents evidencien la *passabilitat* de gènere, concepte encunyat per l'activista i teòrica trans*, Julia Serrano, que al·ludeix a com la cisnormativitat determi-

na si les persones trans* "passen" per, o "s'assemblen" el més possible a, "homes" i "dones", desconeixent-ne la seva existència. Es tracta d'un terme basat en la seva aparença física a partir d'una mirada cissexista, per sobre de la seva preparació laboral, com a principal criteri per a la seva contractació.

Les constants discriminacions experimentades en els espais laborals exacerbem la vulnerabilitat econòmica i, de manera secundària, impacten també en la vulnerabilitat en la salut, sociocultural, legal o simbòlica. Davant discriminacions sistemàtiques, no és estrany que les dones trans* interrompin els seus estudis. A l'informe *Diversidad sexual y educación en México: impacto de la no conformidad con expresiones de género y atracciones sexuales en la inclusión y bienestar escolar, el caso particular de las infancias y adolescencias trans en México*, de l'any 2020, es fa palès que les persones trans* experimenten ambients escolars més hostils i això impacta en els nivells de deserció escolar, principalment durant la secundària, com s'assenyala en el *Diagnóstico nacional sobre la discriminación hacia personas LGBTI en México*, de 2018. En

aquest sentit, una de les dones trans* entrevistades per la periodista Xantomila destaca la importància de les xarxes de suport, familiars i d'amistats, per continuar estudiant. De la mateixa manera, Brahim Zamora Salazar (activista i director de Comunicación, Planeación y Capacitación del Observatorio Ciudadano de Derechos Sexuales y Reproductivos, Odesyr), en una entrevista de Notimex, assenyala l'enorme discriminació que afronten les dones trans*, que en alguns casos arriba a institucionalitzar-se i porta a exercir pressió perquè les seves queixes no es presentin davant les autoritats. En definitiva, el constant qüestionament, la burla, el greuge i l'assetjament patits a les escoles es converteixen en una de les principals causes de deserció escolar, i això tindrà conseqüències en el seu futur laboral.

Això obliga a reflexionar sobre com les possibilitats laborals i educatives per a les dones trans* es redueixen a causa de múltiples situacions interrelacionades: la discriminació experimentada durant l'edat escolar, la falta de documents oficials concordants amb la seva identitat i la transfòbia, entre d'altres. Com a conseqüència,

les seves possibilitats d'accés a l'ocupació formal i decent són limitades, la qual cosa impactarà, al seu torn, en una limitada o nul·la jubilació. La dinàmica que es genera mostra les interconnexions de la vulnerabilitat sociocultural i simbòlica (etapa escolar), la simbòlica i la legal (per exemple, davant l'absència de documents d'identitat oficials), l'econòmica (ocupacions estereotipades) i la vulnerabilitat en la salut (falta d'accés a ocupacions amb aquesta prestació social o la interrupció de tractaments), situacions que, de manera conjunta, impacten negativament en el benestar social en general de les dones trans*.

Conclusions

El reconeixement del dret a la identitat ha estat el producte d'un llarg camí d'organització col·lectiva i de politització de diverses organitzacions trans*, en tant que moviments que es constitueixen per tal d'exigir i argumentar el dret a la identitat, capgirant els marcs normatius de reconeixement d'allò trans* i mobilitzant l'acció política cap a reflexions que interpel·len sobre la necessitat de desconstruir les categories que s'han emprat històricament

per pensar el sexe i el gènere.

D'acord amb tot el que s'ha exposat, reconeixem la necessitat de visibilitzar les diverses arestes que constitueixen la particular situació de vulnerabilitat que experimenten les dones trans* a Mèxic. En aquest sentit, destaquem, també, la necessitat d'aprofundir en la transfòbia i el cissexisme com a elements bàsics que sustenten la reproducció de violències i vulnerabilitats sistèmiques i històriques que experimenten les dones trans* en aquest país.

Per virtut d'això, considerem necessari ressaltar les importants aportacions de la teoria trans* feminista i la perspectiva de la interseccionalitat com una eina útil que permeti analitzar la vulnerabilitat de les dones trans* a través de la consideració de diferents eixos de producció de desigualtats, categoritzacions i diferenciacions que s'interrelacionen i generen, com a conseqüència, contextos on el gènere, la racialització, l'etnicitat, la sexualitat, la classe, la situació migratòria, la diversitat funcional, l'edat, l'accés a l'ocupació, o el nivell de formació acadèmica, entre altres, s'imbriquen en la (re)producció de desigualtats en l'accés a la salut, l'ocupació, la seguretat social, l'habitatge i el dret

José, Jons, Jordan & Santi.

a una vida lliure de violència.

Malgrat la cruesa de les diferents vulnerabilitats que afronten les dones trans* a Mèxic, creiem que cal destacar el treball de les activistes, les accions de les quals han estat crucials per anar generant petites fissures a través de les quals poder fer front a la vulnerabilitat.

SOBRE LES AUTORES DEL TEXT

Andrea Soledad González Vera

És graduada en Treball Social, màster en Treball Social, especialitat de Comunitats i Territoris per la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso, màster en Estudis de Gènere pel Colegio de México, i doctora en Estudis Culturals pel Colegio de la Frontera Norte. Andrea ha treballat com a auxiliar d'investigació al projecte *Reducing Organizational Vulnerability of Women: Applying Organizational Research in Mexican-us Borderlands* i, actualment, ocupa el lloc de directora a Casa Arcoiris, una organització sense ànim de lucre per a la comunitat LGTBQ+ migrant a Tijuana, Baja California, Mèxic. És professora a la Universidad IBERO Tijuana i consultora associada a NOS Catalyst en gènere, drets humans, violència i desaparicions.

Isis Arlene Díaz Carrión

És professora associada a la Facultad de Turismo y Mercadotecnia de la Universidad Autónoma de Baja California (Mèxic). És doctora en Geografia Humana per la Universidad Complutense de Madrid (Espanya). La seva investigació se centra en qüestions de gènere i turisme, així com l'impacte de l'agenda de sostenibilitat sobre el turisme. Junt amb Hugo Gaggiotti, és responsable principal del projecte *Reducing Organizational Vulnerability of Women: Applying Organizational Research in Mexican-us Borderlands* (Newton Fund-British Council-Conacyt Mèxic). Els seus treballs recents inclouen articles com "Sisterhood to promote the rhizomatic bodies of Mexican-mestiza women mountaineers" (2022), a *Gender, Place & Culture*, i "Determinantes socioeconómicos del empoderamiento de emprendedoras en Tijuana, México" a *Región y Sociedad*, en coautoria amb Kido Cruz i Ceyca Lugo. Com a aficions practica el muntanyisme, el senderisme i el ciclisme de muntanya.

Hugo Gaggiotti

És catedràtic a la University of the West of England, al Regne Unit. És doctor en Antropologia i en Management. Era un estranger al néixer i ha estat desplaçat tota la seva vida. La seva tasca se centra en les interseccions entre retòrica, rituals, liminaritat i la construcció simbòlica del significat del treball entre els treballadors mòbils transnacionals. Ha realitzat el seu treball de camp durant molts anys a les regions industrials frontereres de Pindamonhangaba (Brasil), Ciudad Juárez (Mèxic), Almaty (Kazakhstan) i, actualment, a la frontera entre Estats Units i Mèxic a la Baja California, (British Council-Newton Fund Grant-Conacyt) i al Regne Unit (British Academy-Leverhulme). Els seus estudis han aparegut en diverses revistes interdisciplinàries, incloent-hi *Culture and Organization*, *International Journal of Management Reviews*, *Journal of Organizational Change Management*, *Journal of Qualitative Research in Organizations and Management*, *Leadership* i *Scripta Nova*. Entre les seves publicacions recents trobem: "Unleading during a pandemic: Scrutinising leadership and its impact in a state of exception" (2022), a *Leadership*, i "Organizational Ethnography: An Experiential and Practical Guide" (2022), publicat per Routledge (Londres) i editat amb Pandeli i Sutherland. Els seus interessos personals giren entorn de l'aplicació del raonament abductiu (Peirce) a la improvisació del bricolatge i la cuina.

PER LLEGIR

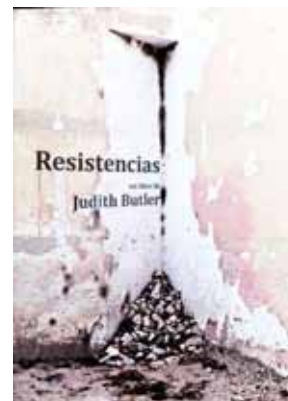
Veloz, A. (2019) ***Las retóricas de la moralidad en la frontera: un análisis histórico de la sexualidad en Tijuana***
Tijuana: Secretaría de Cultura/Centro Cultural Tijuana

Stryker, S. (2017) ***Historia de lo trans***
Madrid: Continta Me Tienes

Una investigació sociològica sobre com s'ha concebut la sexualitat a la frontera a partir de discursos religiosos i conservadors de la ciutat de Tijuana. Basada en l'anàlisi de la premsa groga i conservadora d'aquesta ciutat, l'autora ens presenta la història de com, des de les primeres dècades del segle passat, la ciutat es va anar significant com un espai associat a la immoralitat i, alhora, com un lloc de progrés i desenvolupament.

Una *historització* crítica i decolonial dels moments que han anat construint un moviment polític i cultural controvertit que ha aconseguit qüestionar algunes bases del pensament feminista i LGTB. A través del reconeixement de les biografies d'aquells qui han protagonitzat les lluites trans, aquesta història revisa quina és la relació d'aquestes amb la història de la teoria de gènere, amb les lleis, la medicina i, també, als carrers amb episodis com la revolta de Stonewall o els disturbis de la cafeteria Compton's, i com tot això ha anat produint allò trans com una enunciació política comuna.

Butler, J. (2018) ***Resistencias: Repensar la vulnerabilidad y repetición***
Mèxic: Paradiso Editores

Aquest text proposa pensar la vulnerabilitat com una condició que no necessàriament s'oposa a l'agència, sinó més aviat com a mobilitzadora de resistències. El llibre mostra dues intervencions de Judith Butler, una de les filòsofes estatunidenques més destacades de les darreres dècades, entorn de la filosofia política i la psicoanàlisi. Lectura imprescindible per a aquells/es interessats/des en repensar les categories filosòfiques i els plantejaments que es fan a la psicoanàlisi en un món contemporani que busca un veritable canvi social.

PER LLEGIR MÉS

Alvarez Elizalde, A. (2019). ***El sentido del lugar de uno en mujeres trans adultas de la Ciudad de México: riesgos corporales e identitarios***. Artigos. *Sociologías*, 21(52).

Velázquez, K. (29 d'agost de 2021). ***La lucha de las mujeres trans en México para dejar de ser invisibles***. *Ojo Público*.

Xantomila, J. (10 de gener de 2022). ***Viven personas transgénero en una condición de vulnerabilidad exacerbada***. *La Jornada*.

Brooks, D. (31 de març de 2022) ***"Me mandaban coronas florales de muerto": ser trans en México, el segundo país del mundo con más agresiones al colectivo***. *BBC News Mundo*.

PER VEURE

Lelio, S. (Director)
(2017)
Una mujer fantástica
Xile 104 min

Marina, una jove cambrera aspirant a cantant, i Orlando, vint anys més gran que ella, planegen un futur junts. Després d'una nit de festa, Marina el porta a urgències, però ell mor en arribar a l'hospital. Llavors, ella s'haurà d'enfrontar a les sospites generades entorn de la seva mort. La seva condició de dona transsexual suposa per a la família d'Orlando una completa aberració i ella haurà de lluitar per convertir-se en allò que és: una dona forta, passional... fantàstica. (FILMAFFINITY).

Moya, M. (Directora) (2011)
¿Putas o peluqueras? Más allá del estigma [Documental]
Colòmbia, 52 min

Varen treballar com a prostitutes o perruqueres, però ara són advocades, defensores dels drets humans, models, estudiants universitàries o encarregades de serveis públics. Malgrat els estigmes, les dones transgènere segueixen avançant en la seva lluita per la inclusió laboral i social a Colòmbia.

Irigoyen, A. (Director) (2017)
Historias debidas VIII: Susy Shock [Documental]
Argentina, 58 min

Biografies per no oblidar i fer memòria a nivell col·lectiu. La història d'aquells qui, des d'espais amb més o menys visibilitat, treballen per construir llaços a través dels quals la solidaritat, la resistència cultural, el compromís social o la diversitat els fa participants d'una causa comuna. Condueix i entrevista la periodista Ana Cacopardo.

NOTICIES AFIN

Infermeria i desafiaments socials

Paola Galbany, integrant d'AFIN i actual presidenta del Col·legi Oficial d'Infermeres i Infermers de Barcelona, va ser convidada, recentment, a Bèlgica a participar al Simposi Internacional Multidisciplinari *Más allá de los hombros de los aprendices: una mirada hacia la profesión enfermera y los desafíos sociales revelados por una crisis sanitaria*, celebrat a Lovaina la Nueva els passats 9 i 10 de febrer. En el Simposi, organitzat pel Laboratori d'Antropologia prospectiva de la UCLouvain, Paola va exposar la situació de les infermeres a Espanya i a Catalunya, concretament entorn de la falta de professionals d'infermeria i la necessitat d'aquestes. També va exposar les condicions laborals (pel que fa a condicions de treball) i professionals de les infermeres. Paola va participar a la taula "La sostenibilidad de la profesión de enfermería. Una cuestión europea" junt amb la sociòloga de la Sorbona Eliane Rothier Bautzer, la infermera i secretaria federal del sector no comercial del sindicat SETCA de Bèlgica, Nathalie Lionnet, i Julie Hermesse, antropòloga de la UCLouvain. La idea global exposada al llarg dels dos dies que va durar l'esdeveniment és que els i les professionals estan atrapats/des en lògiques econòmiques fomentades o, fins i tot imposades, per la Unió Europea basades en la rendibilitat i l'eficàcia, sense tenir en compte paràmetres humans i socials ni allò que dona sentit a les professions de cura i de salut, és a dir, una Unió Europea sense un projecte d'Europa social.

Solidaritat, família, parentesc i adopció

Diana Marre i Jessaca Leinaweaver van publicar el 2022 l'article "Solidarity Exclusion: The Problem of Solidarity in Spanish Transnational Adoption" a la revista *American Anthropologist*, producte dels seus extensos treballs de camp en aquest àmbit a Espanya.

En aquest reflexionen sobre quin és, o hauria de ser, el rol de la solidaritat en las famílies adoptives transnacionals. Es tracta d'una pregunta formulada en un context segons el qual, al mateix temps que la solidaritat és un valor preuat en la vida familiar espanyola, en les organitzacions polítiques, en l'acció humanitària, en la donació d'òrgans i de sang i en la vida quotidiana en general, usualment, ha estat rebutjada -o no ha estat acceptada- com a motivació per a l'adopció transnacional.

L'article ofereix una genealogia del concepte de solidaritat, una anàlisi de la seva forta presència als discursos sobre parentesc a Espanya i una anàlisi crítica d'alguns casos d'estudi provinents dels seus treballs de camp.

Sexe compensat entre homes en el passat recent: explotació o treball?

El desembre passat Santiago Joaquín Insausti, integrant del Grup AFIN, va publicar l'article "Ni explotación ni trabajo. Repensando el estatus de la prostitución a la luz de la historia del sexo compensado entre varones en Latinoamérica" a la revista *Confluente* de la Universitat di Bologna. Aquest article, basat en un extens treball d'arxiu realitzat a Argentina, Perú i Mèxic, recorre la història del sexe compensat entre homes a fi de ressaltar les diferències d'aquest amb la prostitució femenina i tensionar la dicotomia explotació/treball sexual.

Font: Archivo de la Memoria Trans. Fondo Malva Solís (Argentina, 1956).

Reflexió teòrica sobre sexualitat i infància

El passat 28 de desembre es va dur a terme una reflexió teòrica sobre sexualitat i infància, en el marc del projecte "SexAFIN, educación afectivosexual y reproductiva en las escuelas de primaria".

En primer lloc, Lola Palma va presentar el text "Pregnancy and babies versus penises and intercourse: gender differences in 'how babies are made' according to children at two Spanish primary schools" (en premsa) d'Estel Malgosa, Diana Marre i Bruna Alvarez. Lola va remarcar la idea que les persones adultes parlen als infants en termes de reproducció i no de sexualitat, conclouent que el llenguatge construeix en gran mesura la sexualitat. Va finalitzar la seva intervenció subratllant que, freqüentment, apareix el tema de l'embaràs en les referències de les nenes i, en el cas dels nens, el del plaer corporal.

Seguidament, Adriana Prexigueiro i Isabel Domingo varen presentar dos textos: "El proceso autoreflexivo como herramienta pedagógica para la coeducación: adquisición de consciencia en la reproducción de desigualdades de género" d'Estel Malgosa i Bruna Alvarez (working paper) i "Sexualitat i infància a Catalunya, Espanya: significacions governades", escrita per ambdues i Diana Marre (2022). Van subratllar la idea que la sexualitat constitueix un tema sensible a Espanya i a Catalunya, donat que implica privacitat i intimitat. Així mateix, van destacar la invisibilització de la capacitat d'agència dels infants i la vulneració dels seus drets en termes d'accés a la informació sobre sexualitat, probablement perquè, sovint, s'equipara aquest accés a la informació sobre sexualitat amb el seu exercici.

Finalment, Ares Cella va presentar: "Strategies for ethnography about sensitive topics: a children's sexuality education program in Spain" de Bruna Alvarez, Estel Malgosa i Diana Marre (2022), i "La diversitat i la sexualitat en les famílies: la perspectiva antropològica per a la transformació social", d'Estel Malgosa i Bruna Alvarez (2020). Un dels principals objectius d'ambdues investigacions consisteix en conèixer com les famílies que han tingut infants a través de diferents mètodes de reproducció parlen sobre els seus orígens. Per això, Ares va subratllar la importància de la participació en la investigació per tal de fomentar l'apropiació i l'intercanvi de coneixements. A manera de conclusió, va destacar que existeixen poques investigacions que incloguin la participació dels infants i la capacitat transformativa que pot tenir el fet de fer-ho.

Per tancar el seminari, cada persona va exposar una reflexió final entorn dels temes que havien anat sorgint durant les ponències.

Paola Galbany obté una plaça de professora agregada

Paola Galbany, integrant d'AFIN i actual presidenta del Col·legi Oficial d'Infermeres i Infermers de Barcelona, va obtenir el passat 10 de gener la plaça de professora agregada de l'assignatura "Fundamentos Históricos, Teóricos y Metodológicos" del Departament d'Infermeria Fonamental i Medicoquirúrgica de l'Escola d'Infermeria de la Universitat de Barcelona.